

Umowy odszkodowawcze (indemnizacyjne) dotyczące wyłącznie przejętego przez władze polskie mienia cudzoziemców

Rząd polski, odwołując się do ówczesnej praktyki państw, przyjął na siebie ciężar zapłaty odszkodowań za przejęte po drugiej wojnie światowej mienie cudzoziemców. Polska zawarła stosowne umowy międzynarodowe z państwami, których majątek został przejęty. Postanowienia tych porozumień odnosiły się do mienia osób fizycznych, będących obywatelami państw obcych jak i osób prawnych, w których majątku mieli oni udział. Odszkodowania obejmowały mienie, prawa i interesy majątkowe osób posiadających obywatelstwo kraju będącego stroną umowy w dniu jej wejścia w życie, utracone na rzecz Skarbu Państwa polskiego. **Rząd polski przekazał globalnie określoną kwotę pieniężną na zaspokojenie roszczeń omawianych podmiotów rządowi państw obcych. Przejęły one na siebie całkowitą odpowiedzialność za wypłatę stosownych odszkodowań. Należy podkreślić, iż z chwilą realizacji poszczególnych umów, Polska stała się zwolniona z jakichkolwiek obowiązków wynikających z przejęcia mienia cudzoziemców. Jedynymi adresatami ewentualnych roszczeń podmiotów zainteresowanych zostały właściwe państwa-strony układów indemnizacyjnych.** Ewentualną zasadność tych roszczeń należy rozpatrywać wyłącznie z punktu widzenia prawa wewnętrznego tych państw. Bowiem w świetle ówczesnych norm powszechnego prawa międzynarodowego, wysokość i tryb ewentualnego przekazania odszkodowań obywatelom, których majątek został przejęty przez państwa obce, zależały wyłącznie od uregulowań wewnętrznych. **Warto dodać, że dla wywarcia skutku prawnego w postaci zwolnienia Polski od odpowiedzialności odszkodowawczej bez znaczenia pozostawał fakt, czy zainteresowane osoby faktycznie wystąpiły ze stosownym roszczeniem, czy też nie.**

Strony zawierające układy były świadome, iż wypłata odszkodowań o wysokości odpowiadającej pełnej wartości przejętego mienia przez państwo wyniszczone wojną jest z ekonomicznego punktu widzenia niemożliwa. Dążono wówczas do znalezienia właściwego stosunku pomiędzy rzeczywistą wartością przejętego mienia a możliwościami ekonomicznymi państwa. Ich zawarcie oznaczało jednak, że obce rządy zgodziły się na przyjęcie wynegocjowanych kwot, które miały stanowić źródło finansowania odszkodowań związanych z roszczeniami ich obywateli.

Polska zawarła bilateralne umowy odszkodowawcze z 12 państwami: Francją, Danią, Szwajcarią, Szwecją, Wielką Brytanią, Norwegią, Stanami Zjednoczonymi, Belgią i Luksemburgiem, Grecją, Holandią, Austrią oraz Kanadą. Odszkodowania przyznane na podstawie tych układów były płacone z reguły w gotówce i w ratach. Danii wypłacono 5,7 mln koron duńskich w ciągu 15 lat; Szwajcarii i Księstwu Lichtenstein - 53,5 mln franków szwajcarskich rozłożone na 13 rat, Szwecji - 116 mln koron szwedzkich w 17 ratach, USA - 40 mln dolarów amerykańskich w 20 ratach, Austrii - 71,5 mln szylingów austriackich w 12 ratach, Kanadzie - 1,225 mln dolarów kanadyjskich w 7 ratach, Wielkiej Brytanii - 5,465 mln funtów, Grecji - 230 tys. dolarów amerykańskich, Holandii - 9,05 mln florenów holenderskich, Belgii i Księstwu Luksemburga - 600 mln franków belgijskich. Odmienną zasadę przyjęto tylko w umowie z Francją, na podstawie której odszkodowanie w wysokości 65 mln dolarów amerykańskich wypłacono w formie dostaw węgla kamiennego, oraz Norwegią, zgodnie z którą składniki majątku polskiego w Norwegii i norweskiego w Polsce zostały wzajemnie potrącone. Należy odnotować, że umowy nie zostały zawarte ani z Niemcami ani z państwami sojuszniczymi III Rzeszy. Wobec ogromnych roszczeń reparacyjnych Polski wobec państw agresorów z tytułu strat majątku polskiego, znajdujące się w Polsce składniki mienia niemieckiego traktowano jako należne prawnie reparacje.

Zawarcie i faktyczna realizacja umów zakończyły w aspekcie prawnomiędzynarodowym problematykę rekompensat za mienie cudzoziemców, przejęte w wyniku nacjonalizacji w Polsce. Należy podkreślić, że Polska wywiązała się z podjętych zobowiązań i przekazała w całości uzgodnione kwoty odpowiednim państwom.